

LİSE BİRİNCİ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN BEDEN EĞİTİMİ VE SPORA İLİŞKİN TUTUM ÖLÇEĞİ II

Gryasettin DEMİRHAN, Figen ALTAY

Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulu

ÖZET

Çalışmanın amacı, 1995-96 öğretim yılında 535'ı kız, 519'u erkek toplam 1054 lise birinci sınıfta okuyan öğrencilerin katılımıyla beden eğitimi ve spora ilişkin tutumlarını ölçmek için geliştirilen ölçeğin revizyonunun yapılmasıdır. Otuziki (32) maddeden oluşan birinci ölçek 1998-99 öğretim yılında Ankara'daki 8 lisede öğrenim gören 339 kız, 351 erkek toplam 690 lise birinci sınıf öğrencisine 20 dakikalık sürede uygulanmıştır. Ölçeğin faktör yapısını belirlemede temel bileşenler analizinden yararlanılmıştır. Maddeler arası tutarlık ve ilişkiyi belirlemek için madde-test korelasyonları ve her bir maddeye öğrencilerin verdikleri puanların ortalamasını bulmak için tutum puanı ortalamaları hesaplanmıştır. Ölçek puanlarının güvenilirliği için Cronbach Alpha tekniği kullanılmıştır. Ayrıca, asıl ölçek 15 gün arayla araştırma grubuna benzer 40 kişiye test-tekrar test şeklinde uygulanarak sınıfçı korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Ölçüt geçerliği ise Pehlivan (1998) tarafından geliştirilen tutum ölçeği ile karşılaştırma yapılarak hesaplanmıştır. Araştırmada güven aralığı olarak .05 kabul edilmiştir. Yeni ölçeğe seçilen maddelerin madde-test korelasyonları 0.49 ile 0.62, temel bileşenler analizine göre hesaplanan birinci faktör yükleri .59 ile .66, ölçek maddelerinin puan ortalaması da 3.79 ile 4.14 arasında değişmektedir. Analiz sonuçlarına göre madde-test korelasyonu anlamlı olan ($p < 0.05$) ve temel bileşenler analizi birinci boyutunda yer alan 12'si olumlu, 12'si olumsuz toplam 24 madde yeni ölçeğe alınmıştır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 120, en düşük puan 24'tür. Birinci faktör toplam varyansın %38.446'sını açıklamaktadır. Dört faktörün açıkladığı toplam varyans %54.547'dir. Ölçeğin birinci özdeğeri 9.227, ikinci özdeğeri 1.509, üçüncü özdeğeri 1.246, dördüncü özdeğeri 1.110'dur. Ölçeğin Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı 0.93, sınıfçı korelasyon katsayısı 0.85, ölçüt geçerliği korelasyon katsayısı 0.83 olarak hesaplanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Beden eğitimi ve spor, öğrenci tutum ölçeği

Geliş tarihi : 20.01.2000

Yayına kabul tarihi : 23.11.2000

**ATTITUDE SCALE OF HIGH SCHOOL FIRST GRADERS TOWARDS PHYSICAL
EDUCATION AND SPORT II**

ABSTRACT

The purpose of the study was to revise the scale that was developed to measure the attitudes of total 1054 high school first grade students (533 girls, 519 boys) towards physical training and sports in 1995-96 school year. The first scale with 32 items was applied to 690 first grade students from 8 high schools in Ankara in 1998-99 school year for 20 minutes period. In determining the factorial pattern of the scale, principle component analysis was employed. To identify the inter-item consistency and relation, item-total correlations were determined and to find out the mean points given by the students to each item, mean attitude points were calculated. For the reliability of scale points, Cronbach Alpha technique was used. Furthermore, scale was applied as test-retest to a group of 40 students similar to treatment group for 15 days intervals and thus, intraclass correlation was found out. Validity of the scale was calculated comparing with the attitude scale developed by Pehlivan (1998). The rate of statistical significance was accepted as 0.05. Based on the results obtained some items expressions were modified. The item-total correlations of the items selected according to new scale varied between 0.49 and 0.62, their first factor loads according to principle component analysis varied between .59 and .66, and the mean scores between 3.79 and 4.14. According to the results of the analysis, item-total correlation was statistically significant ($P < 0.05$) and those items found in the first dimension of the principle component analysis were taken in to new scale including 12 positive and 12 negative items, total 24 items. The highest score taken from the scale is 120; the lowest score is 24. The first factor explains 38.446 % of the total variance. Total variance explained by four factors is 54.547 %. The first Eigen value of the scale is 9.227, the second Eigen value 1.509, the third Eigen value 1.246, the fourth Eigen value 1.110. The Cronbach Alpha reliability coefficient is 0.93 and the intraclass correlation coefficient is 0.85. The correlation coefficient for the scale validity is 0.83.

Key Words: Physical education and sports, the student attitude scale.

Öğrenciler okul yaşantıları süresince konular, öğretmenler ve sınıf arkadaşlarına ilişkin olarak genellikle olumlu bakış açısı oluştururlar. Kurallara uyarlar, başkalarıyla uyumlu çalışırlar, onlara saygı gösterirler ve serbest zamanlarını yararlı etkinlikler için kullanırlar. Adı geçen davranışların gösterilmesinde tutum birçok zaman etkin rol oynayabilir. Bu bağlamda tutum; bireyi belli insanlar, nesnelere ve durumlar karşısında belli davranışlar göstermeye iten öğrenilmiş eğilimler olarak ele alınmaktadır (Demirel ve Ün, 1987). Klausmaier ve Goodwin (1966, s.343) ise tutumu; bir fikir, nesne ya da insana ilişkin olumlu veya olumsuz yönde oluşan tepki gösterme eğiliminin duygusal düzeyi olarak tanımlamaktadırlar. Tutum, en olumludan en olumsuzu kadar çeşitli derecelerde olabilir. Olumsuz tutumlar; nesne ya da fikir konusunda olumsuz inanca sahip olma, onu reddetme veya sevmeme, ona karşı hareketlerde bulunma demektir. Olumlu inanca sahip olma, onu benimseme ve sevmeye ise olumlu tutum göstergesidir. Ders programlarında yer alan her ders gibi beden eğitimi dersine ilişkin olarak öğrenciler olumlu veya olumsuz tutum geliştirebilirler. Tutumun olumlu olması dersin verimli işlenmesini sağlayıp öğretmeni de güdüleyebilir.

Rosenberg ve Howland'a göre, bir tutumun bilişsel, duyuşsal ve edimsel üç bileşenden oluştuğu bilinmektedir (Triandis, 1971, s.3). Bilişsel yönü; bireyin tutumunun nesnesi hakkındaki bilgi, düşünce ve inançlarını kapsar. *Beden eğitimi ve spor dersinin insan sağlığı açısından önemini kavrama*, gibi. Duyuşsal yönü, tutumun nesnesini sevmeye, kabullenme ya da reddetmeye yol açan duygulardır. *Beden eğitimi ve spor dersini sevip sevmeme*, gibi. Edimsel yönü ise; tutum nesnesine yönelik birtakım davranışlar gösterme, bazı hareketlerde bulunmadır. *Beden eğitimi ve spor dersine sürekli katılma*, gibi.

Tutumların, öğrenci başarısındaki etkisi yönündeki görüşlerden hareketle, bilişsel ve devinişsel davranışların yanında tutumlarında ölçülmesi gerektiği gündeme gelmiş ve tutum ölçekleri geliştirilmeye başlanmıştır. Tutumlar, davranışın gözlenmesi, bireyin kendisini rapor etmesi, görüşme, dereceleme ölçekleri ve gösterilen resimlere öykü uydurmasıyla ölçülebilir (Tezbaşaran, 1996, s.2-3). Davranışın doğrudan gözlenmesi en etkili yaklaşım olsa da çoğu zaman bu olanaklı kılınamayabilir. Bireyin kendisini rapor etmesinde de süre, anlatım gücündeki eksiklikler gibi durumlar ortaya çıkabilir. Resimleri yorumlamada da yorum gücü ve anlatım gücü eksiklikleri ortaya çıkabilir. Görüşmede ise insanlar bazı düşüncelerini saklayabilirler. Dereceleme ölçeklerinde ise bireyin duygularının bütününe ifade edememe gibi eksiklikler vardır. Ancak, ölçme ve uygulama kolaylığı, istatistik hesabı ve standartlaştırma açısından en sağlıklı olanının dereceleme yoluyla tutum ölçme yaklaşımı olduğu söylenebilir.

İlk tutum ölçme tekniklerinden biri Bogardus'un "Toplumsal Uzaklık Ölçeği" dir. Diğer bir ölçek ise Thurstone'un "Eşit Görünümlü Aralıklar" tekniğidir. Bunlardan daha yeni olanlar ise Likert'in "Dereceleme Toplamlarıyla Ölçekleme" ve Guttman'ın "Yığışimli Ölçekleme" teknikleridir. Likert (1932)'in "Dereceleme Toplamlarıyla Ölçekleme" modeli daha ekonomiktir (Tezbaşaran, 1996, s.5). Bu nedenle, kullanımının diğerlerinden daha yaygın olduğu söylenebilir. Likert tipi ölçekler, duyuşsal davranışların ölçülmesinde karşılaşılan sorunlardan bağımsız değildir. Öznellik her zaman vardır. Bireyin kendisini başkalarından daha fazla tanıdığı ve anladığı sayılısına dayanan bu teknikte, bireyin hem kendisini iyi tanıması hem de kendisi hakkındaki bilgileri eksiksiz ve çarpıtmadan vermesi beklenir. Bu ise her koşulda doğru ve olanaklı değildir. Buna önlem olarak da kişilerin kimliklerinin gizlenmesi, ölçeğin uygulanması için yeterli süre verilmesi, ölçeğin içerik kısmının titizlikle hazırlanması ve ölçek hakkında yeterli düzeyde açıklama yapılması gerekmektedir.

Likert tarafından geliştirilen dereceleme toplamlarıyla ölçekleme yaklaşımında çok olumlu ve olumsuz ifade yer alır. Yanıtlayıcılar her ifade için "Tamamen katılıyorum", "Katılıyorum", "Kararsızım", "Katılmıyorum" ve "Tamamen Katılmıyorum" biçiminde tepkide bulunurlar. Böylece her katılımcı tutum ögesine katılma/katılmama derecesini bildirmiş olur (Tezbaşaran, 1996, s.9). Bu ifadeler sezgiseldir ve bireye güvenin ifadesidir. Bireyin

Beden Eğitimi ve Spora İlişkin Tutum Ölçeği

olumlu bir ifadeyi "Tamamen Katılıyorum" şeklinde işaretlemişse aşırı olumlu bir tutum ifadesini yansıtmış olur.

Beden eğitimi ve spor alanında da tutuma ilişkin değişik çalışmalar yapılmış ve yapılmaya da devam etmektedir. Bunlardan bir kısmı ölçek geliştirme, diğer bir kısmı ise ölçekler kullanılarak bireylerin birçok değişkene ilişkin tutumlarını saptamaya yöneliktir. Devamla, bu konudaki çalışmalara yer verilmiştir.

Luke ve Cope (1994)'ye göre ilgi ve gereksinimlere dayanan programlar, öğretmenin öğretmedeki etkililiği, öğrencileri anlaması ve beden eğitiminin gerekliliğine inanma öğrencilerin olumlu tutum kazanmalarında etkindir. Aicinena (1991)'ya göre beden eğitime olumlu öğrenci tutumunda öğretmen davranışı, sınıf çevresi, aile ve okul yönetimi önem taşımaktadır. Fowler (1974)'a göre ise; ilkökul öğrencilerinin öğretmen davranışının farkında olmaları beden eğitimine ilişkin olumlu tutumu yükseltmektedir. Stensasens'in bulguları ise 7., 8. ve 9. sınıf öğrencilerinin öğretmen merkezli yönetime ilişkin olumsuz tutum geliştirdiklerini göstermektedir (Aicinena, 1991). Öğrencilerin öğretmenleri ile birebir ilişkiye girmeleri de olumlu tutum geliştirmede önemlidir (Figley, 1985).

Hunter (1956) yaptığı çalışmada liseli kızların öğretmen etkileşiminden mutlu olduklarını ortaya koymuştur. Bu nedenle öğretmenler öğrencilerin sınıf etkinliklerine etkin katılımlarını sağlamalıdır (Aicinena, 1991). Figley (1985)'in görüşü ise öğrencilerin, öğretmenlerinin kendileri ile az ilgilendiklerini sezdiklerinde olumsuz tutum geliştirdikleri yönündedir. Fiziki çevre, arkadaş davranışları, değerlendirme, uygulamadaki eş, öğretimin adımlanması, etkinliklerin öğrenme zorluğu gibi birçok etmen olumlu tutum geliştirmede etkilidir. Kalabalık sınıflar öğrencide olumsuz tutum geliştirir. Sıkılma ve utanma duyuları katılımı önler. Gereksiz tekrar ve yüzeysellik olumsuz tutumda etkindir. Machintosh ve Albinson (1982) ise yaptıkları çalışmada beden eğitimi seçen öğrencilerin dersler ve okula ilişkin olumlu tutum geliştirdiklerini ortaya koymuşlardır. Haladyna ve Thomas (1979)'ın yaptıkları çalışmada da ilkökul öğrencilerinin beden eğitimi başta olmak üzere sanat ve müzik derslerine ilişkin tutum ortalamalarının diğer derslerden daha yüksek olduğu görülmektedir.

Earl ve Stennet (1987) öğrencilerin lise beden eğitimi ve sağlık eğitimine ilişkin tutumlarını incelemiştir. Öğrenciler, niçin beden eğitimini seçmedikleri sorusuna %64 oranında etkinliklerden hoşlanmadıkları, %42 oranında sporu sevmedikleri, %40 oranında dersin neşeli olmadığı, %39 oranında ise öğretmeni sevmedikleri şeklinde yanıt vermişlerdir (Luke ve Cope 1994). Browne (1992) tarafından Batı Avustralya'da yapılan araştırmada beden eğitimi etkinliklerine katılma oranının %44'den %37'ye düştüğü vurgulanmaktadır. Beden eğitimi seçen ve seçmeyen 12 yaş grubu 103'er kız öğrenci üzerinde yürütülen çalışmada öğrencilerin %99'u beden eğitimini sevdikleri, %95.2'si sınıfı eğlendirici buldukları, %94.1'i ise sınıf dışına çıktıkları için beden eğitimi ve sporu seç-

tiklerini belirtmişlerdir. Beden eğitimini seçmeyen kız öğrencilerin %95.2'si diğer derslerin kariyerleri için daha önemli olduğunu, %57.3'ünün programlarına uymadığı, %39.8'i okul dışında yaptıkları egzersizleri yeterli bulduklarını belirtmişlerdir.

Figley (1985) yaptığı çalışmada K-12 (Lise) düzeyindeki öğrencilerin tutumlarını incelemiş ve olumlu tutumun %41.6'sının öğretmen, %31.2'sinin eğitim programı, kalan %27.2'sinin ise sıra ile sınıf atmosferi, öğrencinin kendini algılaması, diğerleri ve akran davranışından kaynaklandığını, olumsuz tutumun ise %35.6 oranı ile eğitim programı, %33.3 ile öğretmen, kalan 31.1'nin ise sırası ile sınıf atmosferi, akran davranışı, öğrencinin kendini algılaması ve diğerlerinden kaynaklandığını söylemektedir. Luke ve Sinclair (1991)'in bulguları da aynı yönde sonuçlar vermektedir. Luce ve Cope (1994) yaptıkları çalışmada 3.,7. ve 10. sınıfların öğretmen davranışı ve içeriğe ilişkin tutumlarını incelemişlerdir. Çalışmada 32 maddelik ölçek kullanılmış ve ilk 3 madde demografik özelliklerden oluşmuştur. 4-32. maddelerden çiftler öğretmen davranışı, tekler içeriğe yöneliktir. (2), (1), (0), (-1), (-2) şeklinde puanlanan anket sonuçlarına göre en yüksek ortalamalar, öğrencilerin öğretmenin bilgisine inanmaları (1.37), öğrenileceklerin açıklanması (1.25) ve iyi örnek sunmadır (1.11). En düşük ortalama ise, öğretmenin öğrencilerin hissettiklerine önem vermesi (.51), sınıf etkinliklerinde görev üstlenmesi (.66) ve kolay iletişim kurması (.66)'dır. Ayrıca, düzey ve gruplar arasında içerik ve öğretmen davranışına ilişkin tüm gruplarda olumlu tutum gözlenmiştir. Keogh (1962)'un araştırmasında ise kız ve erkeklerin beden eğitimine ilişkin genel tutumlarında (sosyal, fiziksel ve duygusal) bir değişikliğin olmadığı gözlemlenmiştir.

Türkiye'de sınırlı sayıda olmasına karşın birçok ülkede beden eğitimine ilişkin olarak oldukça fazla tutum ölçeği geliştirme çalışması bulunmaktadır (Adams, 1963; Anderson ve Theresa 1934; Browne 1992; Cardinal ve arkadaşları, 1998; Campbell, 1968; Carr, 1945; Demirhan ve Altay, 1996; Edginton, 1968; Kenyon 1968; Mancini, Cheffers ve Zaiczkowski, 1976; Martens, 1979; Pehlivan, 1998; Rice 1988; Schultz, Smoll, Carre ve Mosher, 1985; Seaman, 1970; Sherrill, 1989; Simon ve Smoll, 1974). Bunlardan bazıları şu şekilde özetlenebilir:

Kenyon (1968), kolejli kızlar ve erkekler üzerinde yaptığı çalışmada madde ve faktör analizi yapmış, 6 alt ölçekli, güvenilirliği .72 ile .89 arasında değişen bir test geliştirmiştir. 6 alt ölçek; toplumsal yaşantı, sağlık ve zindelik, risk ve heyecan (pursuit of vertigo), duygusal boşalma (catharsis) ile uzun ve zorlu çalışma (ascetik) yaşantısı şeklinde isimlendirilmektedir. Simon ve Smoll (1974) Kenyon'un fiziksel etkinlikler için kavramsal modeline dayanarak çok boyutlu bir ölçek geliştirmişlerdir. Araştırmaya katılan öğrenciler 4. ve 6. sınıflarda okuyan 992 ilkokul öğrencisidir. Test uygulamaları 30 dakika içinde toplu şekilde yapılmıştır. Araştırma toplumsal, sağlık ve zindelik, estetik, risk ve heyecan, duygusal boşalma ve zorlu çalışma alanlarından oluşturulmuş ve güvenilirlik .80 ile .90

arasında bulunmuştur. Schutz, Smoll, Carre ve Mosher (1985) yüksek iç tutarlılık ve güçlü faktör güvenirliği bulunan bir test geliştirmişlerdir. 500 kız ve erkek öğrenciye uygulanan Likert tipi ölçek 3., 7. ve 11. düzey öğrenciler üzerinde geliştirilmiştir.

Yapılan çalışmalar incelendiğinde tutum ölçeklerini oluşturan maddeler ile geçerlik ve güvenirlik katsayılarında benzerliklerin yanında farklılıkların da olduğu gözle çarpılmaktadır. Bunun başlıca nedeni, ilgili çalışmanın yapıldığı ülkedeki beden eğitimi ve spor etkinliklerinin okul programındaki yeri, toplumsal ve kültürel yaşantı farklılıkları, çalışma yapılan gruptaki kişi sayısı ve nitelikleri olabilir. Çünkü eğitim bir boyutuyla kültüre görelidir. Bu bakımdan farklı toplumların kendine özgü ölçek geliştirmesi hem nesnellik hem de karşılaştırma açısından önemli sayılabilir. Buradan hareketle çalışmanın amacı, 1995-96 öğretim yılında geliştirilen, “ Lise birinci sınıfta okuyan öğrencilerin beden eğitimi ve spora ilişkin tutumları ölçeği “ nin revizyonunu yapmaktır.

YÖNTEM

Birinci Tutum Ölçeğine İlişkin Çalışmalar

Birinci çalışma, 1995-96 öğretim yılında Ankara'daki 10 devlet lisesinin birinci sınıfında öğrenim gören 535 kız, 516 erkek toplam 1054 öğrenci ile yapılmıştır. Ölçeğin geliştirilmesinde öncelikle 15 öğrenciye beden eğitimi ve spor konusundaki duygu ve düşünceleri yansıtan kompozisyon yazdırılmıştır. Daha sonra, öğrencilerin duyguları, ilgili kaynak ve uzmanlardan yararlanılarak bir madde havuzu oluşturulmuştur. 70 sorudan oluşan madde havuzundaki sorular konuyla ilgili uzmanlara incelenilip 30 kişilik lise birinci sınıf öğrencisine uygulanarak 60 maddeden oluşan, “Kesinlikle katılıyorum, Katılıyorum, Kararsızım, Katılmıyorum, Kesinlikle Katılmıyorum” seçenekleri olan 5'li Likert tipinde hazırlanmıştır. Olumlu ifadeler “Kesinlikle Katılıyorum” seçeneğinden başlayarak 5,4,3,2,1, şeklinde, olumsuz ifadeler ise ters yönde işleyecek şekilde 1,2,3,4,5 şeklinde puanlanmıştır. Deneme ölçeğindeki maddelerin 30'u olumlu, 30'u olumsuz ifadelerden oluşmaktadır. Hazırlanan deneme ölçeği çalışma grubuna 40 dakikalık sürede uygulanmış ve çözümlenmeler SPSS paket programında yapılmıştır. Geçerlik ve güvenirlik çalışması için ise aşağıdaki işlem yolu takip edilmiştir.

Ölçeğin faktör yapısını belirlemede temel bileşenler analizinden yararlanılmıştır. Ölçek maddelerinin ayırtediciliğini saptamak için toplam tutum puanları en yüksekten en düşüğe doğru sıralanmış, grubun alt %27'si ve üst %27'sinin tutum puanları ortalamaları arasındaki farkın manidarlığı t-testi ile sınanmıştır (Turgut ve Baykul, 1992). Güven aralığı 0.05 kabul edilmiştir. Ölçek puanlarının güvenirliğini hesaplamada Cronbach Alpha tekniği kullanılmıştır. Ayrıca, asıl ölçek 17 gün arayla, 107 kişiye test-tekrar test şeklinde uygulanarak iki uygulama arasındaki korelasyona bakılmıştır.

Temel Bileşenler Analizine göre birinci faktör yükü 0.40 ve üzerinden olan maddeler

ilgili faktörde sayılmış, 0.40'ın altında olanlar gözardı edilmiştir. Birinci faktör yükü 0.40 ve üzerinde olup "t" testi sonuçları anlamlı olan 32 madde ölçeğe alınmıştır. Ölçeğin tek boyutluluğu için özdeğerlere bakılmış ve birinci boyuttaki faktör yüklerine ait özdeğer 10.47 iken, ikincisinde 3.07'ye düşmüş ve ikinci özdeğerle diğerleri arasında ani düşüş göze çarpmamıştır. Bu ani düşüş ve seçilen maddelerin birinci boyutta toplanması Lord'un tek boyutluluk konusundaki görüşüne uygun düşmektedir (Gelbal, 1994). Ölçeğin Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı 0.88, test-tekrar test şeklinde yapılan korelasyon katsayısı 0.98'dir. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 160, en düşük puan 32'dir. Ölçeğe 16'sı olumlu 16 tanesi olumsuz 32 madde alınmıştır.

İkinci Tutum Ölçeğine İlişkin Çalışmalar

Araştırma Grubu: 1998-99 öğretim yılında Ankara'daki 8 lisede öğrenim gören 339 kız, 351 erkek toplam 690 lise birinci sınıf öğrencisi araştırma grubunu oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları: 1996 yılında geliştirilen 32 maddelik birinci ölçek 20 lise birinci sınıf öğrencisi, 10 beden eğitimi öğretmeni ve spor eğitimi alanında çalışan 3 öğretim elemanına uygulanarak, anlaşılabilirlik ve içerik bakımından eleştirileri alınmıştır. Yapılan eleştiriler de gözönüne alınarak ölçek maddelerinin bir kısmında ifade değişiklikleri yapılmış ve yeni düzenlenen anket veri toplama aracı olarak kullanılmıştır.

Verilerin Toplanması: Revizyonu yapılacak olan 32 maddelik denemelik ölçeğin uygulaması yapılmadan önce, öğrencilere anketin araştırma amaçlı olduğu belirtilerek, doldurmaya ilişkin yönerge açıklanmış ve uygulama için 20 dakika süre verilmiştir. Sürenin bitiminde anketler toplanmıştır. Daha sonra, revizyonu yapılan 24 maddelik ölçek uygulamanın yapıldığı liselerin birinci sınıfında okuyan ve asıl araştırmaya katılmayan 40 kişiye 15 gün ara ile test-tekrar test şeklinde uygulanmıştır. Test-tekrar test yapılan gruba benzer diğer bir 34 kişilik gruba da hem geliştirilen ölçek hem de Pehlivan (1998) tarafından geliştirilen "Beden Eğitimi Dersi Tutum Ölçeği" ölçüt geçerliliğini belirlemek amacıyla uygulanmıştır. Pehlivan tarafından geliştirilen ölçeğin Cronbach Alpha katsayısı 0.94, madde sayısı 22'dir.

Verilerin Analizi: Toplanan anketler tek tek incelenmiş, eksik ve yanlış doldurulan anketler araştırma dışı tutulmuştur. Ölçeğin faktör yapısını belirlemek için temel bileşenler analizi yapılmıştır. Daha sonra madde-test korelasyonları ve tutum puanı ortalamaları hesaplanmıştır. Revizyon sonucu oluşturulan 24 maddelik ölçeğin güvenilirliği için Cronbach Alpha, test-tekrar test şeklinde uygulanması ile elde edilen puanların analizinde sınıf içi korelasyon katsayısından yararlanılmıştır. Geliştirilen ölçek ile ölçüt olarak kabul edilen ölçek puanlarının analizi için, iki uygulama sonucu elde edilen puanlar arasındaki korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. İstatistiksel hesaplamalardaki güven aralığı 0.05 kabul edilmiştir.

Bedensel Eğitimi ve Spora İlişkin Tutum Ölçeği

BULGULAR

Toplanan veriler tek tek incelenmiş, eksik ve hatalı doldurulan 40 anket analizden çıkarılmış ve 650 anket geçerli sayılmıştır. Daha sonra verilere ilişkin madde-test korelasyonları, birinci faktör yükleri ve madde ortalamaları hesaplanarak, madde-test korelasyonu anlamlı ($p < 0.05$) ve temel bileşenler analizinin birinci boyutunda faktör yükleri 0.58'in üzerinde olan 24 madde ölçeğe alınmıştır. Seçilen maddelerin madde-test korelasyonları, temel bileşenler analizi birinci faktör yükleri ile madde ortalamaları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Ölçeğin madde test korelasyonu, temel bileşenler analizi birinci faktör yükleri ve madde ortalamaları

Madde no	Madde-test korelasyonu	Temel bileşenler analizi 1.faktör yükü	Ortalama
1.	.61	.61	3.98
2.	.57	.63	3.88
3.	.59	.63	4.01
4.	.58	.59	3.79
5.	.55	.65	3.87
6.	.60	.56	4.03
7.	.51	.68	3.96
8.	.64	.59	3.89
9.	.55	.61	4.06
10.	.57	.64	4.14
11.	.60	.53	4.09
12.	.49	.58	3.97
13.	.53	.66	4.04
14.	.61	.59	4.10
15.	.55	.57	4.02
16.	.52	.66	4.01
17.	.60	.65	3.84
18.	.60	.63	3.97
19.	.58	.63	4.27
20.	.58	.61	4.06
21.	.57	.62	4.03
22.	.57	.66	3.84
23.	.61	.63	3.88
24.	.57	.66	4.05

Ölçeğe alınan maddelerin madde-test korelasyonları 0.49 ile 0.62, temel bileşenler analizine göre hesaplanan birinci faktör yükleri .59 ile .66, ölçek maddelerinin puan ortalaması da 3.79 ile 4.14 arasında değişmektedir. Analiz sonuçlarına göre 12'si olumlu,

12'si olumsuz 24 madde ölçeğe alınmıştır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 120, en düşük puan 24'tür.

Ölçekte hesaplanan diğer iki değer ise Özdeğerler (Eigen Values) ve Varyanstır. Temel Bileşenler Analizine göre birinci boyutta toplanan maddeler ölçeğe seçilmiştir. Bu tek boyutluluğun bir göstergesi sayılabilir. Konuyu açıklayan diğer bir değer ise Özdeğerdir. Ölçeğin birinci Özdeğer'i 9.227, ikinci özdeğer 1.509, üçüncü özdeğer, 1.246, dördüncü özdeğer 1.110'dur. Bu ani düşüşte Lord'un tek boyutluluk konusundaki görüşüne uygun düşmektedir (Gelbal, 1994). İlk dört özdeğerde açıklanan Yığılmalı Varyans ise 54.547'dir.

Ölçeğin Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı 0.93, araştırma grubuna benzer 40 kişiye iki kez uygulama sonucu elde edilen sınıfıçi korelasyon katsayısı 0.85'tir. Ölçüt geçerliği için kullanılan ve Pehlivan (1998) tarafından geliştirilen tutum ölçeğinin benzer bir 34 kişilik gruba uygulanmasıyla elde edilen korelasyon katsayısı da .83 olarak hesaplanmıştır. Bulgulardan hareketle, ölçeğe seçilen 24 madde aşağıda yer almaktadır:

Açıklama: Aşağıda sizlerin beden eğitimi ve spora ilişkin görüşlerinizi ifade eden cümlelere yer verilmiştir. Her cümleyi dikkatlice okuyarak sizin için hangi düzeyde bir anlam ifade ediyorsa bu durumu aşağıdaki ölçütlere göre cümlelerin karşısındaki kutucuğu karalayarak belirtiniz. Anketi lütfen 20 dakika içerisinde tamamlayınız ve üzerine isim yazmayınız. Anket sonuçları sadece araştırma amaçlı kullanılacaktır. Zaman ayırdığınız için teşekkür ederiz.

(5) Tamamen katılıyorum

(2) Katılmıyorum

(4) Katılıyorum

(1) Tamamen katılmıyorum

(3) Kararsızım

Madde no	5	4	3	2	1
1. Beden eğitimi ve spor derslerinde hep korku hissine kapılıyorum.	0	0	0	0	0
2. Beden eğitimi ve spor etkinliklerinde çok sıkılıyorum.	0	0	0	0	0
3. Beden eğitimi ve spor etkinliklerine katılmaktan daima çekinirim.	0	0	0	0	0
4. Beden eğitimi ve spor dersinde başarılı olmak için çaba sarfetmem.	0	0	0	0	0
5. Beden eğitimi ve spor dersine diğer dersler gibi zorunlu olduğum için katılıyorum.	0	0	0	0	0
6. Beden eğitimi ve sporla ilgili konuşmak çok zevklidir.	0	0	0	0	0
7. Beden eğitimi ve spordan çok zevk aldığım için dersi özlemle beklerim.	0	0	0	0	0
8. Beden eğitimi dersinde ön plana çıkmaktan sakınıyorum.	0	0	0	0	0
9. Beden eğitimi dersinde işbirliği duygularım gelişir.	0	0	0	0	0
10. Beden eğitimi ve spor dersi sağlıklı ve temiz olmayı öğretir.	0	0	0	0	0
11. Gelecekteki öğrencilik yaşantımda beden eğitimi ve spor dersi almak istemem.	0	0	0	0	0
12. Beden eğitimi ve spor etkinliklerinin insanın sağlıklı gelişmesine katkı sağladığına inanırım.	0	0	0	0	0
13. Okul ders programlarına beden eğitimi ve spor dersi koymak gerekli değildir.	0	0	0	0	0

Beden Eğitimi ve Spora İlişkin Tutum Ölçeği

14. Beden eğitimi ve spor uğraşının gelecek yaşamımda önemli yarar sağlayacağına inanırım.	0	0	0	0	0
15. Okul ders programlarının her yılında beden eğitimi ve spor dersi olmalıdır.	0	0	0	0	0
16. Beden eğitimi ve spor etkinliklerine katılmak beni dinlendirir.	0	0	0	0	0
17. Beden eğitimi ve sporla ilgili etkinliklerinin dürüstlük ve demokratik yaşam davranışları kazandırdığına inanırım.	0	0	0	0	0
18. Egzersiz ve spor yaparak serbest zamanların daha iyi değerlendirildiğine inanırım.	0	0	0	0	0
19. Beden eğitimi ve spor etkinlikleriyle uğraşmanın zaman kaybı olduğuna inanırım.	0	0	0	0	0
20. Serbest zamanlarımda egzersiz ve spor yapmak içimden gelmez.	0	0	0	0	0
21. Beden eğitimi ve spor etkinliklerine önemli bir zaman ayırıyorum.	0	0	0	0	0
22. Beden eğitimi ve sporla ilgili hiçbir şeye ilgi duymam.	0	0	0	0	0
23. Beden eğitim ve spor etkinlikleri her zaman ilgimi çeker.	0	0	0	0	0
24. Beden eğitimi ve spor etkinliklerine katılmayı başkalarına önermem.	0	0	0	0	0

TARTIŞMA

Ölçeğe seçilen maddelerin madde-test korelasyonlarının anlamlı olması maddelerin toplam test puanlarıyla tutarlığı konusunda fikir verebilir. Temel bileşenler analizine göre maddelerin tek faktörde toplanmaları da ölçeğin tutumları ölçmeye yönelik tek boyutluluk gösterdiğinin bir kanıtı sayılabilir. Birinci özdeğerden ikinciye olan ani düşüş de tek boyutluluk konusunda fikir vermektedir (Gelbal, 1994). Ölçeğe seçilen maddeler incelendiğinde, genel olarak, beden eğitimi ve sporun yararı, zevk alma ve serbest zamanları değerlendirme yönünde yoğunlaştığı görülmektedir. Bu da beden eğitimi dersinin temel amaçlarına hizmet edicidir. Ölçeğin 4 faktörünün açıkladığı toplam varyans değerleri Kline (1994) tarafından kabul edilebilir sınırlar olarak belirtilen %41'in oldukça üzerindedir (Özer, 1998). Ölçeğin Cronbach Alpha güvenilirlik, sınıfıçi korelasyon ve ölçüt geçerliği katsayıları da literatürce iyi olarak kabul edilen değerler içerisindedir. Literatürde .80'in üzerindeki değerler iyi olarak nitelenmektedir (Alpar, 1998, s. 166; Kirkendall, Gruber ve Johanson, 1987, s.57, 64)

Ölçek maddelerinin Martens (1979), Rice (1988) ve Adams (1963) ile Pehlivan (1998) tarafından geliştirilen ölçek maddeleri ile benzerlik gösterdiği söylenebilir. Zaten ölçek maddelerinin tümünün aynı olması da beklenemez. Çünkü, eğitim bir kültürleme olayıdır ve bireylerin yaşadığı toplumun toplumsal ve kültürel değerleriyle de ilişkilidir. Bu nedenle farklılıkların olması doğaldır (Ertürk, 1979; Kelly, 1971). Ölçekten alınacak puanların yorumu aşağıdaki gibi yapılabilir;

Ölçekten en alt düzeye yakın bir puan alan kişinin (Örneğin 24 puan) beden eğitimi ve spora ilişkin olumsuz tutuma sahip olduğu söylenebilir. Çünkü bu puanlar olumsuz cümlelere tamamen katılmak, olumlu cümlelere tamamen katılmamak suretiyle elde edilir. Ölçekten 60 puan civarında puan almış bir kişinin tutumunun ise nötr olduğu söylenebilir. Öl-

çekten alınabilecek en üst düzeye yakın puan alan kişinin, örneğin 116, beden eğitimi ve spora ilişkin çok olumlu tutuma sahip olduğu söylenebilir. Sonuçta, 1-24 puan en olumsuz tutumu, 24-48 puan olumsuz tutumu, 49-72 puan nötr tutumu, 73-94 puan olumlu tutumu, 95-120 puan en olumlu tutumu ifade edebilir. Yine de tutum puanlarının yorumlanmasında dikkatli olunması gerekir. Puanlara mutlak anlamlar verilmemelidir. Ölçekten elde edilecek puanları yorumlamanın bir diğer yolu da yanıtlayıcı tarafından işaretlenen cümlelerin madde puanlarının toplamının madde sayısına bölünmesidir. Bu yolla elde edilecek istatistik 1 ile 5 arasında olacaktır. Bunlardan 1 ile 3 arasında olanlar olumsuz, 3 ile 5 arasında olanlar olumlu tutum gösterecektir (Turgut ve Baykul, 1992, s. 166).

Ölçeğin bu çalışmadan sonra da adı Beden Eğitimi ve Spor Tutum Ölçeği (BESTÖ) olarak adlandırılacak ve uygulanacaktır. Buradan hareketle, ölçeğin farklı okullarda uygulanarak faktör yüklerinin incelenmesi yapılabilir ve benzer yeni ölçekler geliştirilebilir. Ayrıca, BESTÖ aynı öğrenci grubuna öntest-sontest şeklinde uygulanıp öğrencilerin beden eğitimi ve spora ilişkin tutumları, tutumla erişimi ve kalıcılık arasındaki ilişki, öğretim programları, öğretim materyalleri, yöntem ve tekniklerin olumlu tutum geliştirmeye etkileri gibi araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Alpar, R. (1998). **İstatistik ve Spor Bilimleri**. Ankara: Bağırgan Yayımevi.
- Adams, R.S. (1963). Two scales for measuring attitude toward physical education. **Research Quarterly**, 34, 1, 91-95.
- Anderson, Theresa, W. (1934). The Attitudes of high school girls toward physical activities. **Research Quarterly**, 5, 4, 49-61.
- Aicinena, S. (1991). The teacher and student attitudes toward physical education. **The Physical Educator**, Late Winter, 28-31.
- Browne, J. (1992). Reasons for the selection or nonselection of physical education studies by year 12 girls. **Journal of Teaching in Physical Education**, 11, 402-410.
- Campel, D.E. (1968). Student attitudes toward physical education. **Research Quarterly**, 39, 3, 456-462.
- Cardinal, B.J., Cardinal, M.K., Drabbs, M.E., Krause, J.V., Maddalozza, J.G., Martin, J.J., Melville, D.S., ve Singleton, S.P. (1998). Preliminary development of a scale to measure attitudes regarding the importance of role modeling in physical activity and fitness behaviors health, physical education, recreation, and dance professionals. **Perceptual and Motor Skills**, 86, 2, 627-630.
- Carr, Martha G. (1945). The relationship between success in physical education and selected attitudes expressed by high school freshmen girls. **Research Quarterly**, XVII, 181-188.
- Cheffers, T., John, F., Mancini, Victor H., Zaichowski, Leonhard D. (1976). The development of an elementary physical education attitude scale. **The Physical Educator**, 33, 30-33.
- Demirel, Ö. ve K.Ün. (1987). **Eğitim Terimleri Sözlüğü**. Ankara: Şafak Matbaası.
- Demirhan, G. ve Altay, F. (1996). Lise birinci sınıf öğrencilerinin beden eğitimi dersine karşı tutumları. **4. Spor Bilimleri Kongresi Bildiri Özetleri**, Ankara: H.Ü. Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulu, 1-3 Kasım, 79.
- Edginton, C.W. (1968). Development of an attitude scale to measure attitudes of high school freshman boys toward physical education. **Research Quarterly**, 39, 3, 505-512.

- Ertürk, S. (1979). **Eğitimde Program Geliştirme**. Ankara: Yelken Tepe Yayınları.
- Figley, Grace E. (1985). Determinants of attitudes toward physical education. **Journal of Teaching Physical Education**, 4, 229-240.
- Gelbal, S. (1994). " p madde güçlük indeksi ile Rasch Modelinin b parametresi ve bunlara dayalı yetenek ölçüleri üzerine bir araştırma". Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Haladyna, T. ve Thomas, G. (1979). The attitudes of elementary school children toward school and subject matters. **Journal of Experimental Education**, 48 (1), 18-23.
- Hellison, D. (1987). The Affective domain in physical education. **JOPERD**, August, 41-43.
- Kelly, Paul. E. (1971). The Sociology of Learning. In Dawight W. Allen and E. Seifman (Eds.). **The Teacher's Handbook**. Glenview, Illinois, London: Scott, Foresman and Company, pp. 280-289.
- Keogh, J. (1962). Analysis of general attitudes toward physical education, **Research Quarterly**, 33, 239-244.
- Kirkendall, Don R., Joseph, Gruber J. ve Robert, Johnson E. (1987). **Measurement and Evaluation for Physical Educators**. Champaign, Illinois: Human Kinetics.
- Klausmaier, H.J. ve Goodwin, W. (1966). **Learning and Human Abilities**. New York: Harper and Row.
- Martens, Fred. L. (1979). A scale for measuring attitude toward physical education in the elementary school. **Journal of Experimental Education**, 47, 3, 239-247.
- Kenyon, Gerald, S. (1968). Six scales for assessing attitude toward physical education. **Research Quarterly**, 39, 3, 566-574.
- Luke, Moira D. ve Garry, Sinclair D. (1991). Gender difference in adolescents attitudes toward school physical education. **Journal of Teaching Physical Education**, 11, 31-46.
- Luke, Moira D. ve Lorne, Cope, D. (1994). Student attitudes toward teacher behavior and program content in school physical education. **The Physical Educator**. Spring, 57-66.
- Macintosh, D. ve Albinson, J. (1982). Physical education in Ontario Secondary Schools. **Canadian Association for Health, Physical Education and Recreation Journal**, 48 (3), 14-17.
- Mancini, B., Cheffers, J., ve Zaichkowsky, L. (1976). Decision making in elementary children: Effects on attitudes and interaction. **Research Quarterly**, 47 (1), 80-85.
- Özer, B. (1998). İnsan kaynağı geliştirme uzmanı yeterlikleri ölçeği'nin geliştirilmesi. **Eğitim ve Bilim**. 22, 107, 58-64.
- Pehlivan, Z. (1998). Beden eğitimi dersi için tutum ölçeği geliştirme. **5. Uluslar arası Spor Bilimleri Kongresi**, Ankara: Hacettepe Üniversitesi. 5-7 Kasım
- Rice, Pamela L. (1988). Attitudes of high school students toward physical education activities, teachers, and personal health. **The Physical Educator**, 45, 94-99.
- Schutz, Robert W., Frank, Smoll L., Alex, Carre F. ve Richard, Mosher E. (1985). Inventories and norms for children's attitudes toward physical activity. **Research Quarterly for Exercise and Sport**. 56 (3), 256-265.
- Seamen, J.A. (1970). Attitudes of physically handicapped children toward physical education. **Research Quarterly**, 41, 3, 439-445.
- Sherril, C., Holguin, O. ve Caywood, A.J. (1989). Fitness, attitude toward physical education, and self concept of elementary school children. **Perceptual and Motor Skills**, 69, 2, 411-414.
- Simon, Julie A. ve Frank, Smoll, L. (1974). An instrument for assessing children's attitudes toward physical education. **Research Quarterly**, 45, 4, 407-415.
- Tezbaşaran, A. (1996). **Likert Tipi Ölçek Geliştirme Klavuzu**. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Triand, H. (1971). **Attitude and Attitude Change**. New York: Wiley Series.
- Turgut, F. ve Baykul, Y. (1992). **Ölçekleme Teknikleri**. Ankara: ÖSYM Yayınları.